

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ranta-Tyrkkö, Satu

Title: Tulevat ilmastot ja sosiaalityön etiikka

Year: 2018

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Ranta-Tyrkkö & Tampereen yliopisto, 2018.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Ranta-Tyrkkö, S. (2018, 2.11.2018). Tulevat ilmastot ja sosiaalityön etiikka. Alusta!.
<https://alusta.uta.fi/2018/11/02/tulevat-ilmastot-ja-sosiaalityon-etiikka/>

Satu Ranta-Tyrkkö (YTT, Dosentti, Yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto) 25.10.2018 (julkaistu 2.11.2018, <https://alusta.uta.fi/2018/11/02/tulevat-ilmastot-ja-sosiaalityon-etiikka/>)

Tulevat ilmastot ja sosiaalityön etiikka

Sosiaalityössä olisi kiireesti terävöitettävä tilallisesti ja ajallisesti kaukaisia toisia koskevaa etiikka, jotta ala kykenisi nykyistä paremmin reagoimaan globaaleihin tai ajan myötä kumuloituviiin uhkiin ja niiden aiheuttamaan haavoittuvuuteen. Erityisen ajankohtaiseksi asian tekee ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos, joka lisää jo nyt (noin +1° esiteollisesta ajasta) eriarvoisuutta ja haavoittuvuutta esimerkiksi konfliktien, siirtolaisuuden, ruokapulan ja sairauksien taustatekijänä. Vaikka kukaan ei ole suojassa ilmaston lämpenemisen vaikutuksilta, kaikkein suojattomimpia ovat köyhät, marginalisoidut ja muuten haavoittuvissa asemissa olevat ihmiset, joiden resurssit suojautua ja sopeutua ovat vähäiset. Monimutkaisten ja toisiinsa kytkeytyneiden ongelmien maailmassa käsistä riistäytyvä ilmastonmuutos johtaisi todennäköisesti laajamittaiseen selviytymistaisteluun. Ilmastonmuutos voi pahimmillaan tuhota kaiken, minkä puolesta sosiaalityö on kamppailut.

Sosiaalityön tehtävästä ja sen toteuttamisesta

Sosiaalityö on ammatti, tieteenala ja liike, jota määrittää vahva periaatteellinen sitoutuminen köyhien, marginalisoitujen ja haavoittuvissa asemissa olevien ihmisten auttamiseen ja suojeluun ja siten vahva eettismoraalinen diskurssi. Ala korostaa ihmisoikeuksien ja moninaisuuden kunnioittamisen tärkeyttä ja kollektiivista vastuuta apua ja hoivaa tarvitsevista. Sosiaalityö pyrkii tukemaan ihmisten arkielämän sujuvuutta sekä edistämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja ihmisten ja yhteisöjen kykyä vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. (Esim. IFSW & IASSW 2014.) Käytännössä työ on usein ongelmanratkaisu- ja auttamistyötä. Ratkottavat tilanteet ovat yleensä monimutkaisia ja edellyttävät kontekstispesifiä, erilaisia eettisiä periaatteita asiakkaan elämäntilanteeseen suhteuttavaa kokonaisharkintaa. Kenties tästä johtuen etiikkaa koskeva keskustelu rajautuu sosiaalityössä runsaudestaan huolimatta paljolti asiakastyön ammattietiikkaan. Eettisen tarkastelun keskiössä on usein yksittäisen työntekijän toiminta haastavassa asiakastilanteessa työn rakenteellisten ja systeemisten reunaehtojen tai etiikan kollektiivisuuden sijaan. Tulevien sukupolvien ja muiden elämänmuotojen suojelu artikuloidaan sosiaalityön tehtäväksi vain harvoin. (Ranta-Tyrkkö 2017.)

Sosiaalityön eettismoraalista missiota mutkistaa sosiaalityön säännönmukaisesti tuulinen ja tasapainoilua vaativa paikka erilaisten ideologisten virtausten ja yhteiskunnallisten realiteettien

välissä. Alaa rasittavat resurssi- ja työntekijäpula, paikoin jäykät institutionaaliset rakenteet, loputtomat organisaatiouudistukset ja työn vaativuuteen nähden vähäinen arvostus (mm. Weinberg 2010, 32). Parin viime vuosikymmenen mittaan sosiaalialalle juurrutetut managerialistiset käytännöt ovat puskeneet sosiaalityötä mikro-olosuhteiden hallinnoinniksi rakenteellisen ja poliittisen työtteen kustannuksella ja muovanneet samalla sitä, miten sosiaalisia ongelmia hahmotetaan ja ratkotaan (Kamali & Jönsson 2018). Kolikon kääntöpuoli on, että sosiaalisten ongelmien managerointi on turvannut sosiaalityöntekijöille palkkatuloa (Weinberg 2010, 36).

Sosiaalityötä ammattina ja tieteenalana vaivaa myös syvään juurtunut metodologinen nationalismi (Amelina et al. 2012, 2) eli toiminnan ja ajattelun kyseenalaistaminen kiinnittyminen kansallisvaltioon, vaikka kohdattavat ilmiöt ovat globalisoitumisen myötä entistä ylijärjaisempia. Käynnissä olevat murrokset pakottavat kuitenkin sosiaalityötä jatkuvaan tehtäväkenttäänsä ja mielekkyytensä arviointiin. Miten tässä ajassa tulkita sosiaalityön sitoumusta köyhien ja haavoittuvissa asemissa olevien suojelemiseksi? Missä määrin sosiaalityön tulisi mieltää suojelua kaipaavaksi vielä syntymättömät ihmissukupolvet ja muut olennot? Entä mihin sosiaalityön etiikka velvoittaa suhteessa rajat ylittäviin ilmiöihin ja ihmisiin?

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on valtava sosiaalinen urakka

Ilmastonmuutosta voi yhtäältä pitää laajemman globaalin järjestelmä- tai sivilisaatiokriisin yhtenä ilmenemismuotona (Kallinen ym. 2011; Loftsdóttir & Jensen 2014). Siitä on tullut myös metakategoria tai kaatoluokka nykyisiä elämäntapoja perusteellisesti järjestyttävälle murroksille. Nykytietämyksen valossa paluuta esiteollisen ajan verraten vakaisiin ilmasto-olosuhteisiin ei ole (Hulme 2017). Muuttuvat säät tuovat mukanaan mittavia ekologisia, taloudellisia, teknologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia muutoksia. Inhimillisestä näkökulmasta ilmastonmuutokseen sopeutuminen on valtava sosiaalinen ja kulttuurinen haaste, jota ei voi kuitata pelkästään teknologisilla ratkaisuilla. Koska ilmastoja ei voi suoraan hallita, niihin voi yrittää vaikuttaa suitsemalla ilmastoa lämmittävää inhimillistä toimintaa.

Kun huoli on, että ilmasto voi tasaisen lämpiämisen sijaan muuttua nopeasti ja rajusti, ja kun tiedetään, että vaikuttavilla teoilla on todella kiire, ilmastonmuutoksen hillitsemisen luulisi olevan ihmiskunnan ykkösasia. Tarpeeseen ja keinojen riittävyttä koskevaan epävarmuuteen nähden ilmastonmuutosta lieventävät toimet ovat jääneet vaatimattomiksi. Keskeinen ongelma on ekologiisiin ongelmiin kankeasti ja huonosti reagoiva kapitalistinen talousjärjestelmä, johon kajoaminen on tabu.

(Blühdorn 2014; Blühdorn et al. 2018.) Jatkuvan taloudellisen kasvun välttämättömyydelle perustuvissa hyvinvointivaltioissa myös sosiaalityö ja hyvinvointipalvelut ovat kytköksissä jatkuvan kasvun pakkoon (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012).

Demokraattiset poliittiset järjestelmät kaihtavat kulutuskeskeistä elämäntapaa radikaalisti haastavia rakenteellisia muutoksia, koska niistä voisi seurata poliittinen legitimititeettikriisi. Niinpä valtavirtainen sosio-ekologinen malli tarjoaa edelleen onnena kuluttamista (Urry 2013), eikä osa väestöstä koe mitään velvoitetta elää ekologisemmin. Ekologiset valinnat, sikäli kun ne eivät vaadi paljosta luopumista, ovat helpompia sosiaalisen ja taloudellisen pääoman valmiiksi kyllästemille ryhmille, ja siksi populistinen politiikka leimaa ne usein elitismiksi. Talouden ja politiikan valtavirran ollessa kestäväntöntä optimistinen kestävyyspuhe ja näennäsvihreät ratkaisut voivat jopa pitkittää ongelmiin tarttumista luomalla illuusion, että muutos on mahdollista ilman syvälleikäviä muutoksia ihmisten arkeen. (Blühdorn 2014; Blühdorn et al. 2018.)

Edellä mainituista ongelmista huolimatta sosiaalityöllä voisi olla paljon annettavaa muuttuvien säiden kanssa elämisen vaatimissa sosiaalisissa ja kulttuurisissa muutosprosesseissa. Kuten **Kirsi Juhila** (2018, 18) toteaa, vallitsevia käytäntöjä ja ajattelutapoja ei tarvitse ottaa annettuna, vaan niistä aktiivisesti oppien ja tarpeen mukaan kyseenalaistaen. Jotta sosiaalityö voi toimia mielekkäästi ja eettisistä sitoumuksistaan luopumatta niin nykyisissä kuin tulevaisissa olosuhteissa, sosiaalityön on tarkennettava kaukaisia toisia koskevaa eettistä ja vastuujatteluaan. Tässä tehtävässä se voi saada apua ja inspiraatiota muun muassa tulevaisuuden etiikaksi (future ethics) kutsutusta monitieteisestä keskustelusta (esim. Groves 2009; Skirmishire 2010). Tulevaisuuden etiikan keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi miten poliittisesti ja eettisesti suhtautua tulevaisuuteen, mitä käytännön seurauksia nykyisillä valinnoillamme ja ajattelullamme on, ja miten tuntee myötätuntoa niitä ihmisiä kohtaan, joiden kanssa emme elä samassa ajassa tai tilassa. Ilmastonmuutoksen meille asettama kysymys on kumpaa vaalimme, elämää vai elämäntapaa.

Mitä sosiaalityö voi tehdä ilmastonmuutoksen suhteen

Ilmastonmuutosta rajaamaan ja siihen sopeutumaan pyrkivässä työssä sosiaalityön ominta sarkaa voisi olla esimerkiksi ilmastonmuutoksen sopeutumistoimien tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta huolehtiminen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että vastuu ilmastonmuutokseen sopeutumisesta ja sen kuluista kuuluu erityisesti ilmastoa lämmittävästä toiminnasta pitkään hyötyneille ja/tai edelleen suhteettoman suuresti ilmastoa lämmittäville vauraille

maille ja yhteiskunnallisille luokille (Gough 2017). Lisäksi sosiaalityön vahvaa aluetta on hoivan ja tuen järjestäminen niitä tarvitseville.

Tärkeää on myös toiveikkuuden kannattelu vaikeissakin oloissa, sillä toimiakseen toisin ihmisten on kyettävä uskomaan, että muutos on mahdollinen. Pahimmillaan toivottomuus voi johtaa paitsi kyvyttömyyteen kuvitella parempi maailma, myös haluttomuuteen tehdä niin. (Amsler 2010.) Sosiaalityö voi osaltaan taistella nykyistä toiveikkuuden kriisiä (mt.) vastaan terapeuttisella, ryhmä- ja yhdyskuntatyön osaamisellaan ja olemalla mukana toiveikkaampien tarinoiden luomisessa ihmisenä olemisesta.

Sosiaalityö voi tukea muutokseen tarvittavaa tunnettyötä, kuten ympäristöhuoliin liittyvän ahdistuksen, kieltojen ja syyllisyyden käsittelyä, tuhoisista toimintamalleista ja uskomuksista poisoppimista ja järjestäytymistä, sekä itselle ja luonnolle lempeämpien ajattelu- ja toimintatapojen juurruttamista. Kaiken kaikkiaan muutoksissa on sovellettava sosiaalityölle ominaista osaamista luovasti. Ylirajaisissa ja ylisukupolvisissa kysymyksissä sosiaalityön vahva paikkasidonaisuus voi olla myös voimavara, sillä globaalitkin muutokset rakentuvat erilaisista paikallisista ratkaisuista. (Ranta-Tyrkkö 2017.)

Käytäntö ja teoria eivät ole toisistaan erillisiä. Kaukaisia toisia koskevan etiikan kirkastaminen on vain yksi kohta asialistalla, joka systeemisisä muutoksissa asentoaan etsivällä sosiaalityöllä on edessään. Sosiaalityön on oltava mukana työstämässä tieteenalat ja sektorit ylittävää ekososiaalista siirtymää nykyistä kestävämpään, jatkuvan kasvun jälkeiseen yhteisuntaan. Tähän liittyvä haaste on kehittää ja juurruttaa sosiaalityöhön ympäristöoikeudenmukaisuuden sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittävä, hyvinvointia uudella tavalla avaava ja säästäväisen luonnonvarapolitiikan varaan rakentuva ekososiaalinen paradigma (Matthies 2017; Matthies & Närhi 2017). Kaiken kaikkiaan muuttuvat ajat edellyttävät ja mahdollistavat sosiaalityön teoreettista, käytännöllistä ja institutionaalista uudistamista. Kuten olen edellä argumentoinut, tässä työssä yksi tärkeistä mittareista on, mitä seurauksia tehdyillä valinnoilla on paitsi välittömästi, myös ajallisesti ja tilallisesti kaukaisille toisille (ks. myös Nixon 2011.) Vastuun ja riippuvuuden piiri on omaa ryhmää tai kansakuntaa laajempi ja yltää pitkälle tulevaisuuteen. Se, miten suhtaudumme kaukasiin toisiin muokkaa myös omaa ihmisyyttämme.

Kirjallisuus

- Amelina, A., Faist, T., Glick Schiller, N. & Nergiz, D. D. (2012) Methodological Predicaments of Cross-Border Studies. Teoksessa A. Amelina, D. D. Nergiz, T. Faist and N. Glick Schiller (toim.) *Beyond Methodological nationalism. Research Methods for Cross-Border Studies*. London: Routledge, 1-19.
- Amsler, S. (2010) Bringing Hope to 'Crisis'. Crisis Thinking, Ethical Action and Social Change. Teoksessa S. Skirmshire (toim.) *Future Ethics. Climate Change and Apocalyptic Imagination*. London: Continuum, 129–152.
- Blühdorn, I. (2014) Post-Ecologist Governmentality: Post-Democracy, Post-Politics and the Politics of Unsustainability. Teoksessa E. Swyngedouw & J. Wilson (toim.) *The Post-Political and Its Discontents: Spaces of Depoliticisation, Spectres of Radical Politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 146–166.
- Blühdorn, I., Butzlaff, F., Deflorian, M. & Hausknost, D. (2018) Transformation Research and Academic Responsibility. The Social Theory Gap in Narratives of Radical Change. *IGN-Interventions March 2018*. Vienna: Institute for Social Change and Sustainability (IGN), Vienna University of Economics and Business.
- Groves, C. (2009) Future ethics: risk, care and non-reciprocal responsibility. *Journal of Global Ethics* 5 (1), 17–31, DOI: 10.1080/17449620902765286.
- Helne, T., Hirvilampi, T. & Laatu, M. (2012) *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hulme, M. (2017) *Weathered: Cultures of Climate*. London: Sage.
- Lofsdóttir & L. Jensen (toim.) *Crisis in the Nordic Nations and Beyond. At the Intersection of Environment, Finance and Multiculturalism*. Farnham: Ashgate,
- IFSW & IASSW (2014) *Global Definition of Social Work*. Approved by the IFSW General Meeting and the IASSW General Assembly in July 2014. <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>, haettu 15.10.2018.
- Juhila, K. (2018) *Aika, paikka & sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.
- Kallinen, Y., Koivisto, J. & Ronkainen, A. (2011) Ankarat ajat. Kovenevan uusliberalismin kiihtyvä kriisiytyminen. Teoksessa Y. Kallinen, J. Koivisto, L. Lahikainen & A. Ronkainen (toim.) *Kurssi kohti konkurssia*. Tampere: Vastapaino, 7–33.
- Kamali, M. & Jönsson, J. H. (2018) Conclusion: Current and future challenges for Nordic welfare states and social work. Teoksessa M. Kamali and J. H. Jönsson (toim.) *Neoliberalism, Nordic Welfare States and Social Work: Current and Future Challenges*. London: Routledge, 249-269.

- Matthies, A. & Närhi, K. (2017) Introduction. It is the Time for Social Work and Social Policy Research on Ecosocial Transition. Teoksessa A. Matthies & K. Närhi (toim.) *The Ecosocial Transition of Societies. The Contribution of Social Work and Social Policy*. Abingdon: Routledge, 1–13.
- Matthies, A. (2017) The Conceptualization of Ecosocial Transition. Teoksessa A. Matthies & K. Närhi (toim.) *The Ecosocial Transition of Societies. The Contribution of Social Work and Social Policy*. Abingdon: Routledge, 17–35.
- Nixon, R. (2011) *Slow Violence*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ranta-Tyrkkö, S. (2017) Sosiaalityön tulevaisuuden etiikka epävarmuuden ja ympäristöriskien maailmassa. Teoksessa R. Enroos, M. Mäntysaari & S. Ranta-Tyrkkö (toim.) *Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin*. Tampere: Tampere University Press, 113-138. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0606-9>
- Skirmshire, S. (toim.) (2010) *Future Ethics. Climate Change and Apocalyptic Imagination*. London: Continuum.
- Urry, J. (2013) *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta*. Tampere: Vastapaino. Englanninkielisestä alkuteoksesta *Climate Change and Society* (Polity Press 2011) suomentanut Jyrki Vainonen.
- Weinberg, M. (2010) The Social Construction of Social Work Ethics: Politicizing and Broadening the Lens. *Journal of Progressive Human Services* 21 (1), 32-44.